

УДК 336.71

**НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ РОЗВИТКУ БАНКІВ З ДЕРЖАВНОЮ
УЧАСТЮ В УКРАЇНІ**

кандидат економічних наук, Огородник В. В.

Інститут банківських технологій та бізнесу

ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна, Київ

У статті наведено аналіз пріоритетних напрямів розвитку банків з державною участю в Україні. Мета дослідження полягає в узагальненні та обґрунтуванні перспективних напрямів розвитку вітчизняних банків з державною участю з урахуванням специфіки їхньої діяльності в умовах сучасної України. В основу дослідження було покладено такі загальнонаукові методи: аналіз, структуризація, порівняння, групування, узагальнення, систематизація.

У статті представлено авторське бачення основних стратегічних напрямів розвитку вітчизняних банків з державною участю; обґрунтовано вектори удосконалення діяльності банків з державною участю, а саме: приватизація (заходи, спрямовані на зниження частки державної власності у банках), корпоративне управління (заходи з реформування системи корпоративного управління у банках) та проблемні активи (заходи, направлені на вирішення питання дисбалансу в структурі активів аналізованих банків). Разом із тим, окремо окреслено дієві заходи спрямовані на ефективне вдосконалення розвитку вітчизняних банків з державною участю.

Отримані результати дослідження дозволять розробити комплексну концепцію подальшого розвитку державного банківського сектору в економічній системі України; крім того,

представлені результати можуть бути використані в практичній діяльності вітчизняних банків з державною участю.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, банківська система, банк з державною участю, непрацюючий кредит.

кандидат экономических наук, Огородник В. В. Направления улучшения развития банков с государственным участием в Украине / Институт банковских технологий и бизнеса ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина, Киев

В статье проанализировано приоритетные направления развития банков с государственным участием в Украине. Цель исследования заключается в обобщении и обосновании перспективных направлений развития отечественных банков с государственным участием с учетом специфики их деятельности в условиях современной Украины. В основу исследования были положены следующие общенаучные методы: анализ, структурирование, сравнения, группирование, обобщение, систематизация.

В статье представлено авторское видение основных стратегических направлений развития отечественных банков с государственным участием; обосновано векторы совершенствования деятельности банков с государственным участием, а именно: приватизация (мероприятия, направленные на снижение доли государственной собственности в банках), корпоративное управление (меры по реформированию системы корпоративного управления в банках) и проблемные активы (мероприятия, направленные на решение вопроса дисбаланса в структуре активов рассматриваемых банков). Вместе с тем, отдельно обозначены действенные меры, которые направлены на эффективное совершенствование развития отечественных

банков с государственным участием.

Полученные результаты исследования позволят разработать комплексную концепцию дальнейшего развития государственного банковского сектора в экономической системе Украины; кроме того, представленные результаты могут быть использованы в практической деятельности отечественных банков с государственным участием.

Ключевые слова: банк, банковская деятельность, банковская система, банк с государственным участием, неработающий кредит.

Ph.D. in Economics, Ohorodnyk Vira, Vectors of improving the ukrainian state-owned banks development / Institute of Banking Technologies and Business, Banking University, Ukraine, Kyiv

The article focuses on the analysis of priority vectors for the Ukrainian state-owned banks development. The purpose of the study is to summarise and substantiate perspective development vectors of the domestic state-owned banks, taking into account the peculiarities of their activities in modern Ukraine. The research is based on the following general scientific methods: analysis, structuring, comparison, grouping, generalization, systematization.

The article presents the author's vision of the main strategic vectors for domestic state-owned banks development; the emphasis is placed on singling out the vectors for improving the activities of the state-owned banks, i.e. privatization (measures aimed at reducing the state property share in the banks), corporate governance (measures aimed at reforming the corporate governance system in the banks), and problem assets (measures aimed at resolving the imbalance issues in the banks' assets structure). At the same time, the paper outlines the productive measures aimed at efficient improvement of the domestic state-owned banks

development.

The obtained results allow to work out the comprehensive concept of the further development in the state banking sector of the Ukrainian economy system; apart from this, the results can be applied to practical activities of the domestic state-owned banks.

Key words: bank, banking activity, banking system, state-owned bank, non-performing loan.

Вступ. Вітчизняні банки з державною участю перебувають на досить складному етапі свого функціонування (тільки починають відновлювати рівень прибутковості, знижують частку проблемної заборгованості в активах та відновлюють довіру населення), водночас, зберігаючи потенційні перспективи розвитку. Подальший розвиток банків з державною участю в Україні тісно взаємопов'язаний із реалізацією Стратегії реформування державного банківського сектору (2018 р. прийняття), однак не обмежується лише нею.

У сучасних наукових дослідженнях іноземних та вітчизняних вчених значна увага приділяється різним аспектам функціонування і розвитку банків з державною участю, зокрема, у працях Р. Ла Порта, Ф. Лопез-де-Сіланез, А. Шлейфера, Вернікова А.В., Вовчак О.Д., Карчевої Г.Т. та інших. Однак, питання пов'язані зі зміною стратегічних пріоритетів діяльності вітчизняних банків з державною участю фактично не розглядалися. Водночас, актуальність проведеного дослідження обумовлена тим, що майбутнє функціонування вітчизняних банків з державною участю має ґрунтуватися на чітко окреслених перспективних напрямках, що сприятимуть покращенню їхнього розвитку з метою активізації соціально-економічного зростання в країні та збільшення добробуту населення.

Мета статті полягає в узагальненні та обґрунтуванні перспективних напрямів розвитку вітчизняних банків з державною участю з урахуванням специфіки їхньої діяльності в умовах сучасної України.

Виклад основного матеріалу. За сучасних соціально-економічних умов в Україні, важлива роль відводиться реалізації заходів з покращення розвитку вітчизняних банків з державною участю. При цьому, під розвитком розуміємо не збільшення частки державної власності в банківській системі, а покращення ефективності функціонування зазначених банків, їхній позитивний вплив на підвищення добробуту населення та відновлення довіри до банків тощо.

У даному контексті, вважаємо, що і надалі мають проводитися активні заходи зі зниження частки власності в банківській системі, зокрема, продаж 100 % акцій Укргазбанку до 2020 року та 100 % акцій Приватбанку до 2022 року, а також 45 % акцій Ощадбанку до 2022 року, 20 % акцій Укрексімбанку до 2022 року. Водночас, вже зараз вітчизняні банки з державною участю мають повноцінно виконувати свої основні функції в економічній системі країни, а саме «мати чітко окреслені, тимчасові повноваження щодо реагування на прогалини ринку, розширення контрциклічного кредитування при наявному дефіциті фінансування, забезпечення фінансування, спрямованого на малі та середні підприємства, які ще не обслуговуються банками з приватним капіталом та щодо сприяння розширенню доступу до фінансових послуг» [1].

Тож, наразі для вітчизняної банківської системи важливішою є не частка державної власності у банках, а те як здійснюється управління банками з державною участю, чи впливають політики та інші зацікавлені особи на операційне управління у банках та процеси

прийняття рішень щодо напрямів кредитно-інвестиційної діяльності зазначених банків.

Важливим видається обґрунтування декількох векторів удосконалення діяльності вітчизняних банків з державною участю (рис. 1), спрямованих на вирішення протиріч у їхній діяльності та нагальних проблем.

Переконані, що необхідною умовою покращення розвитку банків з державною участю в Україні є поступова одночасна реалізація кожного із зазначених векторів, що у кінцевому результаті мають спільну мету – забезпечення високої соціально-економічної ефективності діяльності вітчизняних банків з державною участю (за умов оптимальної їх частки у банківській системі України), які повноцінно виконують свої провідні функції в економічній системі держави, зокрема, сприяють побудові конкурентоспроможної фінансової екосистеми країни та забезпеченню економіки ресурсами для активізації соціально-економічного розвитку.

Приватизація	•Розробка системи заходів, спрямованих на зниження частки державної власності у банках
Корпоративне управління	•Заходи з реформування системи корпоративного управління у банках
Проблемні активи	•Заходи направлені на вирішення питання з дисбалансом в активах, проблемними активами та недопущення їхньої появи у майбутньому

Рис. 1. Вектори вдосконалення діяльності банків з державною участю в Україні.

Джерело: розроблено автором.

Відмітимо, що Світовий банк готовий допомогти Україні побудувати ефективну і справедливую фінансову систему, яка слугуватиме потребам усього суспільства, забезпечуючи ефективне

посередництво в розподілі фінансів саме за принципом від «багатьох до багатьох», а не від «багатьох до кількох» [1].

Перш за все, зазначимо, що ознакою позитивних змін щодо ситуації із банками з державною участю в Україні та майбутнього виходу держави з капіталу чотирьох існуючих на даний момент банків з державною участю є той факт, що Міністерством фінансів України проводиться налагодження активної співпраці з ЄБРР та IFC щодо подальшого їхнього входження в капітал Ощадбанку та Укргазбанку.

Так, наразі ЄБРР розглядає можливість придбання перед приватизаційної частки акцій Ощадбанку. Щодо іншого банку з державною участю, який претендує на входження у капітал іноземних інвесторів, то це Укргазбанк. Так, у листопаді 2017 року було підписано трьохсторонній меморандум між Міністерством фінансів України, IFC (структурний підрозділ Світового банку) та Укргазбанком про взаєморозуміння у його приватизації. У січні 2019 року керівництвом IFC в Україні на засіданні Національної інвестиційної ради підтверджено наміри щодо входження в капітал Укргазбанку.

Як заходи, що сприятимуть повноцінному високоефективному розвитку вітчизняних банків з державною участю, а також опосередковано стосуються усіх трьох векторів вдосконалення діяльності банків з державною участю в Україні, розцінюємо рекомендації Ради Національного банку України від 26 березня 2019 року Правлінню Національного банку України та Кабінету Міністрів України (рис. 2).

З рис. 2 видно, що рекомендації щодо подальшого функціонування вітчизняних банків з державною участю стосуються корегування політики як Національного банку України щодо зазначених банків, так і Уряду країни (в особі Міністерства фінансів України). Тож, серед основних рекомендацій Правлінню

Національного банку України наголошено на недосконалості монетарного трансмісійного механізму через високу частку банків з державною участю в банківській системі країни [2]. Тобто, Національним банком України мають прийматися виважені рішення з монетарної політики з урахуванням зазначених передумов.

Щодо дисбалансів у структурі активів та значної частки проблемних активів у кредитно-інвестиційному портфелі банків з державною участю, то зауважимо, що загальною тенденцією для банківської системи є підвищення питомої ваги облігацій внутрішньої державної позики в активах банків України упродовж 2015 – 2018 рр., а саме, їхня частка зростає з 7% станом на 31.12.2015 р. до 29,9 % станом на 31.12.2018 р.

Рис. 2. Рекомендації щодо впливу банків з державною участю на

трансмісійний механізм монетарної політики.

Джерело: складено автором на основі опрацювання [3].

Зазначені тенденції можна пов'язати як з кризовим періодом для вітчизняної банківської системи, так і зі значними обсягами ґдокапіталізації банків з державною участю та надання переваги у формування структури активів мало ризиковим інструментам – ОВДП.

Нагадаємо, що за період з 2008 до 2018 такі вітчизняні банки з державною участю як Ощадбанк та Укрексімбанк отримали від держави 76,27 млрд. грн., що становить 37 % від усіх державних коштів, витрачених на докапіталізацію банків упродовж зазначеного періоду. При цьому, на Приватбанк витрачено 116,8 млрд. грн. (56,64 %), а Укргазбанк – 13,4 млрд. грн. (6,37 %) [4].

Тож, відбувається переорієнтація грошових потоків у фінансовій екосистемі країни, адже банки з державною участю все більше віддають перевагу менш ризиковим вкладенням в ОВДП, ніж кредитуванню суб'єктів реального сектору економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення між ОВДП і загальними та чистими активами в банківській системі України (станом на 01.02.2019 р.)

Банк / Показник	До загальних активів	До чистих активів
Приватбанк	0,32	0,59
Ощадбанк	0,34	0,45
Укрексімбанк	0,21	0,3
Укргазбанк	0,21	0,24
Банки з державною участю	0,29	0,45
Банки з іноземним капіталом	0,04	0,05
Банки з приватним капіталом	0,1	0,12
Банківська система загалом	0,2	0,28

Джерело: [5].

У подальшому дані тенденції, з високою ймовірністю, можуть призвести до уповільнення темпів соціально-економічного розвитку

країни.

Щодо подальших ефективних трансформації банків з державною участю в Україні, які сприятимуть покращенню їхнього розвитку, пропонуємо:

- остаточно розмежувати функціональне призначення існуючих банків з державною участю. Адже, беззаперечним є той факт, що банки з державною участю не мають конкурувати між собою за клієнтів та напрями діяльності (у сучасних умовах прямими конкурентами є Ощадбанк та Приватбанк). Натомість, кожен з банків потребує визначення своєї специфічної сфери діяльності;

- сприяти розширенню кредитування підприємницького сектору економіки, шляхом поступового зниження відсоткових ставок за депозитами;

- переорієнтуватися з кредитування великих корпорацій (які, здебільшого, є причиною проблемних кредитів даних банків) на співпрацю з малим і середнім бізнесом, мікропідприємствами.

Висновки. Таким чином, вважаємо, що настала нагальна необхідність розробки дієвих напрямів покращення розвитку вітчизняних банків з державною участю, що сприятимуть підвищенню соціально-економічної ефективної їхньої діяльності та розкриттю усього потенціалу зазначених банків.

З урахуванням існуючих проблем та загроз, що постають перед банками з державною участю, а також обґрунтованих перспективних напрямів покращення їхньої діяльності, необхідною є розробка комплексної Концепції розвитку банків з державною участю в Україні, яка включатиме визначення мети, методологічного базису, передумови та принципи реалізації концепції, умови реалізації, шляхи впровадження, очікувані результати та узгодженість із державними програмами.

Література:

1. Satu Kakhkonen (2019). Конкуентоспроможні державні банки з якісним управлінням та для кожного – передумова зростання України.

<<https://www.worldbank.org/uk/news/opinion/2017/12/14/ukraine-state-banks>> (2019, квітень, 25).

2. НБУ рекомендує скоротити об'єм ОВДП у портфелях держбанків.

<<https://investory.news/nbu-rekomenduyue-skorotiti-obyem-ovdp-u-portfelyah-derzhbankiv/>> (2019, квітень, 25).

3. Рішення про політику Національного банку України щодо державних банків та її вплив на ефективність монетарного трансмісійного механізму (Рада Національного банку України). (2019, березень, 26).

<<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=91660816>>.

4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України.

<<https://www.minfin.gov.ua/>> (2019, квітень, 25).

5. Козюк, В. (2019). Фіскальний Левіафан держбанків чи ефект витіснення? Реформа фінансового сектора повинна стосуватися більш широкого кола проблем, ніж підвищення якості управління державними банками.

<<https://www.epravda.com.ua/columns/2019/03/25/646332/>> (2019, квітень, 25).

References:

1. Satu Kakhkonen (2019). Konkurentospromozhni derzhavni banky z yakisnym upravlinniam ta dlia kozhnoho – peredumova zrostannia Ukrainy [Competitive prospects for state-owned banks with good governance and for everyone - a prerequisite for Ukraine], Retrieved from <<https://www.worldbank.org/uk/news/opinion/2017/12/14/ukraine-state->

banks> (2019, April, 25).

2. *NBU rekomenduie skorotyty obiem OVDP u portfeliakh derzhbankiv [The NBU recommends that the volume of T-bills be reduced in the portfolios of state-owned banks]. Retrieved from <<https://investory.news/nbu-rekomenduye-skorotiti-obyem-ovdp-u-portfelyax-derzhbankiv/>> (2019, April, 25).*

3. *Rishennia pro polityku Natsionalnoho banku Ukrainy shchodo derzhavnykh bankiv ta yii vplyv na efektyvnist monetarnoho transmisiinoho mekhanizmu (Rada Natsionalnoho banku Ukrainy) [Decision on the policy of the National Bank of Ukraine on state-owned banks and its impact on the efficiency of the monetary transmission mechanism (Council of the National Bank of Ukraine)]. (2019, March, 26). Retrieved from <<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=91660816>>.*

4. *Ofitsiinyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official site of the Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from <<https://www.minfin.gov.ua/>> (2019, April, 25).*

5. *Koziuk, V. (2019). Fiskalnyy Leviathan derzhbankiv chy efekt vytisnennia? Reforma finansovoho sektora povynna stosuvatysia bilsh shyrokoho kola problem, nizh pidvyshchennia yakosti upravlinnia derzhavnymy bankamy [Fiscal Leviathan State Banks or the Effect of Displacement? The reform of the financial sector should concern a wider range of problems than improving the quality of governance by state banks]. Retrieved from <<https://www.epravda.com.ua/columns/2019/03/25/646332/>> (2019, April, 25).*